

Nhà tiên tri của sự bất ổn^(*)

DAVID COWAN, *Uncertainty's Prophet*,

<http://www.theamericanconservative.com/articles/uncertaintys-prophet/>

Lan Anh dịch

Đại Suy thoái không đơn giản là nền kinh tế bong bóng tan vỡ, mà nó còn là sự suy thoái của tầng lớp trung lưu, đồng thời chúng kiến sự chấm dứt ảo tưởng lạc quan đã có từ thời Reagan-Thatcher về những gì nền kinh tế có thể làm cho xã hội loài người. Không chỉ các thị trường bị chao đảo từ thời kỳ bình ổn sang khủng hoảng, mà điều này cũng đúng với ý kiến cơ bản về nền kinh tế đó.

Các nguyên tắc của thời Reagan-Thatcher rất rõ ràng về mặt hùng biện, nhưng không phải luôn thành công khi chuyển thành chính sách. Mục đích của chương trình là để giảm sự can thiệp của chính phủ vào nền kinh tế, giảm gánh nặng của việc điều tiết và đánh thuế, cùng với tư nhân hóa ngành nghề thuộc sở hữu nhà nước. Các nhà tư tưởng thường được trích dẫn để ủng hộ những nỗ lực này là Milton Friedman và Friedrich von Hayek, cùng với một số ít các nhà kinh tế học thuộc Trường phái Kinh tế học Chicago và Trường phái Kinh tế Áo.

Thời kỳ suy thoái đã quét sạch tất cả và mở ra một kỷ nguyên mới của chủ nghĩa Keynes, đến mức mà bây giờ tất cả chúng ta một lần nữa lại là những người theo chủ nghĩa Keynes. Sự lựa chọn này dường như vẫn chưa kiên định. Chúng ta cần nhớ rằng, trước Keynes, kinh tế học về cơ bản là một môn học về thị trường tự do. Keynes đã khởi xướng một cuộc tấn công trí tuệ vào thị trường tự do, tranh đấu với cả quan điểm truyền thống/cổ điển của kinh tế học bắt nguồn từ Adam Smith và sự hiểu biết theo Trường phái Kinh tế học Áo của nhiều người cùng thời với ông. Ông muốn tăng cường vai trò của chính phủ trong việc quản lý xã hội trong thời đại công nghiệp hiện đại, điều rất hấp dẫn trong thế giới thời hậu chiến và cũng rất hấp dẫn vào thời nay.

Ngày nay, chúng ta đều có chung một suy nghĩ rằng nền kinh tế không đáp ứng được những nhu cầu của chúng ta, khiến đây là một thời khắc quan trọng. Việc phô trương những ý tưởng kinh tế thời Reagan-Thatcher khi ứng phó giống như đốt một điều thuốc lá ở nơi công cộng - có những nơi dành cho việc hút thuốc nhưng đối với hầu hết những người ở cùng thì không thể chấp nhận được về

^(*) Bài viết nói về Frank Hyneman Knight (1885-1972), nhà kinh tế học người Mỹ và cũng là nhà kinh tế học quan trọng của thế kỷ XX - BBT.

mặt xã hội. Tuy nhiên, chúng ta có thể quay trở lại với thầy giáo cũ của Friedman, Frank H. Knight để tìm một nhà kinh tế học bảo thủ phù hợp hơn với những thời điểm khó khăn của chúng ta.

Frank H. Knight lập luận rằng, như những người ủng hộ CNXH, Keynes đã quá tự tin vào khả năng giải quyết các vấn đề kinh tế của chính phủ. Nhưng có phải các nhà kinh tế học thuộc Trường phái (kinh tế học) Chicago và Áo cũng đã quá tự tin vào các thị trường? Frank H. Knight chắc chắn nghĩ như vậy. Là một giáo sư tại trường Đại học Chicago, trên thực tế, ông là người đồng sáng lập tư tưởng được biết đến là Trường phái Kinh tế học Chicago. Sinh viên của ông bao gồm George Stigler, James Buchanan và Gary Becker cũng như là Friedman nhưng dù sao tư tưởng của ông rất khó để phân loại một cách dễ dàng.

Công trình đầu tiên và chủ yếu của ông là *Rủi ro, Bất ổn và Lợi nhuận*, được phát hành vào năm 1921, cùng với năm Keynes phát hành cuốn sách của mình về xác suất. Cuốn sách của Frank H. Knight thiết lập khái niệm “bất ổn Knight” trong kinh tế học, đưa ra sự khác biệt quan trọng là trong khi “rủi ro” có thể tính toán được và được bảo hiểm, “sự bất ổn” thật sự trong thế giới mở đường cho các cơ hội để tạo ra lợi nhuận và thành lập doanh nghiệp kinh doanh.

Frank H. Knight đã có nhiều cuộc tranh luận gay gắt với những người theo Trường phái Kinh tế học Áo và Trường phái Keynes. Lập luận quan trọng của ông với Hayek là về lý thuyết vốn và lãi. Ông cũng tranh luận về những chủ đề tương tự với Keynes, nhưng mối quan tâm lớn hơn của ông với Keynes là quan điểm của Keynes rằng chính phủ có thể định hướng nền kinh tế. Ông tin rằng Keynes đã phạm

lại nhiều ý tưởng sai lầm trước đây. Frank H. Knight cho rằng vốn trong một xã hội đang phát triển là vô cùng, có nghĩa là việc sản xuất không có bắt đầu hay kết thúc, trừ khi biết được ngày tận thế/thế giới kết thúc và toàn bộ nền kinh tế có thể chuẩn bị để ứng phó với điều này.

Do đó, ông bác bỏ khái niệm truyền thống rằng sản xuất là kết quả của lao động và chủ nghĩa Marx xoáy vào điều này rằng lao động tạo ra của cải. Của cải trong một lĩnh vực là sự tư bản hóa của lợi tức vĩnh viễn, và đối với Frank H. Knight, sản xuất không thể được chia nhỏ thành đối tượng này hay khoảng thời gian khác. Frank H. Knight không tán thành khi những người theo Trường phái Kinh tế học Áo cho rằng việc sản xuất là một chuỗi các yếu tố đầu vào và đầu ra. Ông tranh cãi rằng, khái niệm về một mối quan hệ nhất định giữa lượng vốn và thời gian hoặc thời gian sản xuất cần phải được xóa bỏ.

Nói cách khác, ông đã thành công trong việc làm hầu hết mọi người khó chịu. Đối với Frank H. Knight, kinh tế học không phải là một môn khoa học âm thầm bởi vì nó không thực sự là một môn khoa học, nó là cách tư duy về sự khan hiếm trên thế giới và về hành vi của con người trong bối cảnh của sự khan hiếm này. Ông cảnh báo về sự bất ổn của hoạt động con người và các thỏa thuận kinh tế, cho rằng chúng ta không nên quá an tâm với các cách tiếp cận lý thuyết của mình, và ông cũng nghi ngờ khả năng dự đoán các kết quả.

Từ cơ sở triết lý này, chúng ta có thể coi Knight như một nhà kinh tế học bảo thủ đối với thời đại bất ổn của chúng ta, mặc dù chúng ta sẽ không tìm thấy được ở đây nhiều sự lựa chọn chính sách. Mặc dù ông dạy kinh tế học và viết những công

trình học thuật về kỹ thuật, di sản bền vững của ông chính là cách tiếp cận về mặt triết học của ông với lĩnh vực của mình. Frank H. Knight là người ủng hộ CNTB có phê phán, và mối quan tâm lớn nhất của ông tập trung vào trạng thái tinh thần và hành vi của xã hội với ý thức sâu sắc về chủ nghĩa hiện thực.

Tạo nên thứ mà ông gọi là một *nghĩa vụ chứng minh* để ủng hộ chủ nghĩa bảo thủ, Frank H. Knight đã chỉ ra rằng xã hội nguyên thủy đã rất khôn ngoan với những thói quen truyền thống của mình vì những người giữ vững những thói quen đó biết rằng con người và những tộc người của mình đã phát triển mạnh nhờ làm theo các thói quen đó. Sự phê phán của xã hội tự do là xã hội hành động một cách nông nổi khi bất ngờ chuyển sang một chiều hướng các giả định trái ngược: cái mới tốt hơn cái cũ và cái tốt nằm trong sự thay đổi chứ không phải sự ổn định.

Nguyên tắc này mang đến cho Frank H. Knight một cái nhìn thực tế về các thỏa thuận kinh tế và chính trị của chúng ta và sự nghi ngờ đối với chính phủ, quan chức và các chương trình tìm cách để hướng chúng ta đến một cuộc sống tốt đẹp hơn. Ông đã chia sẻ sự hiểu biết của mình về bản chất con người với các nhà hiện thực chính trị và các nhà thần học của thời đại, đó là khái niệm về bản chất sa ngã của loài người và sự tồn tại rất cụ thể của những người sa ngã đó. Đó là những người sa ngã thực tế đang hoạt động trong nền kinh tế, chứ không phải là con người kinh tế (*homo economicus*) lý tưởng theo lý thuyết trong sách vở.

Do bất đồng chính kiến giữa Frank H. Knight và giới kinh tế, ông vô cùng nghi kỵ những nhà cải cách. Sự phát triển kinh tế bị đình trệ do con người và quyền lực, chứ không phải do hệ thống. Ông đã nói

trong cuộc họp của Hiệp hội Kinh tế Mỹ năm 1950 rằng, khi ai đó cần quyền lực để làm điều tốt đẹp, ông luôn muốn nói “Đúng thế, có ai muốn quyền lực vì lý do khác đâu cơ chứ? Và họ đã làm gì khi họ có được nó? Vì thế, theo bản năng, tôi muốn bỏ ba chữ cuối cùng đi để câu nói chỉ đơn giản là ‘Tôi muốn quyền lực’, như thế thì đáng tin hơn”. Frank H. Knight tin rằng những người theo chủ nghĩa tự do “mới” - những người theo Chính sách kinh tế mới (ở thập niên 1930) và thống kê an sinh - chỉ đơn giản là nhằm lẫn giữa sự tự do và quyền lực.

Do niềm đam mê của ông với bản chất con người và các câu hỏi thần học, cùng với chủ nghĩa vô thần gây tranh cãi của ông, các sinh viên của ông đôi khi châm biếm “Không có Chúa trời nhưng Frank Knight là nhà tiên tri của Chúa”. Tuy nhiên, đó là câu nói đùa thật ngẫu nhiên. Frank H. Knight có lập trường kiên định với truyền thống tiên tri - những ân sủng xã hội của hành lang quyền lực, nơi mà chính sách kinh tế được thiết lập, không phải dành cho ông. Nếu chúng ta nghĩ nhà tiên tri là một người tiết lộ những luật lệ, nói lên bản chất thực sự của con người, và cảnh báo họ về con đường họ phải bước đi và hậu quả của lỗi lầm của họ thì Frank H. Knight thực sự là một nhà tiên tri.

Với tính cách thô lỗ không khác gì Jeremiah hay Isaiah, học giả này đã theo đuổi những chân lý kinh tế và thuyết phục chúng ta với hy vọng gọi ra được một phản ứng thực tế. Ông cảnh báo phe cấp tiến rằng mong muốn thay đổi xã hội về mặt kinh tế là việc vô ích. Ông cảnh báo phe bảo thủ chống lại sự tự mãn của những phe hưởng lợi từ tổ chức đời sống kinh tế mà không suy nghĩ nhiều cho những người thua thiệt.

Niềm tin vào nền kinh tế bất nguồn từ những năm 1980 có lẽ đã khiến Frank H. Knight rất khó chịu. Ông coi đó như là trao đổi chủ nghĩa giáo điều này để lấy chủ nghĩa giáo điều khác. Tiếng nói tiên tri của ông đã thu hút sự quan tâm đến tình trạng bất hòa mà chúng ta gặp phải trong nền kinh tế, đến tính tất yếu của sự bất bình đẳng và bất ổn mà chỉ có thể được giải quyết bằng thảo luận và hành động, chứ không phải bằng lý thuyết.

Ông tin rằng, những người cải cách tiến bộ và những người ủng hộ phúc lợi không hiểu gì về kinh tế học và cũng không biết gì về chính những lý tưởng đạo đức của bản thân mình, mối quan hệ giữa kinh tế học, pháp luật và quá trình văn hóa. Nhưng ông cũng bác bỏ ý nghĩ rằng, một nền kinh tế thành công sẽ giải quyết mọi vấn đề bởi vì có những sai lầm cố hữu của xã hội cần được giải quyết. Niềm hy vọng vào chủ nghĩa tự do trên thị trường, bị ngăn lại bởi một ý thức sâu sắc về những hạn chế của con người, có thể đã thỏa mãn chúng ta trong những cuộc tranh luận đương thời về nền kinh tế, khi chủ nghĩa bảo thủ ở Mỹ đang tìm cách tiến lên từ các cuộc tranh luận về kinh tế vào những năm 1980 và xử lý khủng hoảng niềm tin vào nền kinh tế ngày nay.

Trong khi nhiều người bên cánh hữu muốn rời Trường phái Kinh tế học Chicago của Friedman và Trường phái Duy tiền tệ, thì họ vẫn không muốn theo phương pháp tiếp cận của chủ nghĩa Keynes, của chủ nghĩa cấp tiến hoặc chủ

nghĩa tập thể. Trong khi đó, những người ở cả hai cánh trong phe phái chính trị vẫn thoải mái với sự phân đôi quá đơn giản giữa Đảng Cộng hòa “ủng hộ kinh doanh” và Đảng Dân chủ “ủng hộ chính phủ”. Tuy nhiên, nỗ lực hữu ích hơn đối với những người có tư tưởng bảo thủ ngày nay là quay trở lại với Trường phái Kinh tế học Chicago của Frank H. Knight và sự khám phá tiên tri của ông về đời sống kinh tế và hành vi con người; những gì ông truyền dạy chúng ta có thể dẫn đến một cuộc đối thoại hiệu quả hơn giữa những người có tư tưởng bảo thủ và những người có tư tưởng tự do về nền kinh tế của chúng ta và những giới hạn của nó.

Frank H. Knight có thể làm sáng tỏ những mối quan tâm đương thời về sự bình đẳng, độc quyền và các chu kỳ thị trường để chúng ta có thể cải thiện các cuộc tranh luận chính trị. Những gì mà những đối thủ trên thị trường nghĩ là được xây dựng trong hệ thống kinh tế thực chất là sự phản ánh về cách con người và các công ty hoạt động trong tổ chức kinh tế của xã hội. Những người có tư tưởng bảo thủ có lẽ nên nghĩ đến những lựa chọn về chính sách bao gồm một số hạn chế về hoạt động kinh doanh, trong khi đó, những người có tư tưởng cấp tiến phải chấp nhận rằng việc giảm sự quan liêu hóa của nền kinh tế và hạn chế vai trò của chính phủ là điều cần thiết. Frank H. Knight xứng đáng nhận được sự quan tâm vì những hiểu biết sâu sắc của ông đã cho chúng ta thấy về linh hồn của nền kinh tế hiện đại □